

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/246513,Komunikat.html>
25.08.2026, 12:29

Komunikat

Oddziałowa Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Gdańsku informuje o zakończeniu prac archeologicznych nad jeziorem Borówno w powiecie bydgoskim, gdzie ujawniono dowody niemieckich masowych zbrodni z października 1939 roku.

25.08.2026

[pion śledczy IPN Zbrodnie pomorska Zbrodnie niemieckie](#)

Kontekst historyczny: zbrodnie pomorska 1939

Komisja od kilku lat prowadzi intensywne śledztwo dotyczące tzw. „zbrodni pomorskiej 1939” – masowej eksterminacji ludności polskiej na Pomorzu Gdańskim jesienią 1939 roku. Badania archeologiczne są kluczowym elementem ustalania nowych faktów na temat tych wydarzeń. W ostatnich latach pozwoliły one na zlokalizowanie, przeanalizowanie i podjęcie szczątków setek osób zamordowanych przez niemieckie formacje wojskowe, policyjne i parapolicyjne.

Przebieg zbrodni i próba zatarcia śladów

Z zebranego materiału dowodowego wynika, że w październiku 1939 roku Niemcy dowozili nad jezioro Borówno transporty z więźniami, gdzie nad linią polskich umocnień polowych dokonywano masowych egzekucji. W czerwcu 1944 roku część grobów została zniszczona przez specjalne komando odpowiedzialne za likwidację śladów zbrodni w ramach operacji zakodowanej pod kryptonimem „Aktion 1005”. W jej ramach lokalizowano groby masowe, wydobywano zwłoki, palono je na stosach, a resztki ukrywano.

Metody badawcze

Tegoroczne prace miały na celu kompleksowe udokumentowanie miejsca zbrodni i zabezpieczenie dowodów. Czynności poprzedzono m.in.:

- analizami historycznych zdjęć lotniczych,
- lotniczym skanowaniem laserowym (LIDAR) przy użyciu dronów,
- prospekcją magnetyczną,
- badaniami powierzchniowymi z wykrywaczami metali.

Na tej podstawie wytyczono wykopy sondażowe.

Wyniki badań archeologiczno-sądowych

Zespół biegłych z zakresu archeologii, antropologii fizycznej, antropologii i medycyny sądowej (reprezentujący uczelnie: Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Rzeszowski, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Zielonogórski oraz Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu) ujawnił zasypyany okop wojenny. W jego wypełnisku odnaleziono:

- szkielety ludzkie zachowane w porządku anatomicznym, w różnym układzie, bez cech intencjonalnego pochówku,
- na większości czaszek widoczne otwory postrzałowe, przeważnie z uszkodzeniem wlotowym w okolicy potylicy – co jednoznacznie wskazuje na sposób zadawania śmierci,

- ofiary były osobami dorosłymi w różnym wieku, głównie mężczyznami.

Odnalezienie miejsca ukrycia szczątków po „Aktion 1005”

Zlokalizowano także w pobliskim lesie przebieg rowu strzeleckiego, z którego w czerwcu 1944 roku Sonderkommando 1005 wydobyło zwłoki wcześniej zamordowanych ofiar. W jego wypełnisku znajdowały się jedynie pojedyncze, luźne szczątki oraz drobne przedmioty, co świadczy o dokładności przeprowadzonej akcji zatarcia śladów.

W październiku 1945 roku, na podstawie relacji świadka, zlokalizowano resztki stosu ciałopalnego – miejsce to jest współcześnie upamiętnione. Stos nie mógł jednak zawierać wszystkich szczątków spalonych ofiar. Dzięki połączeniu różnych metod badawczych odnaleziono tzw. „zrzutowisko” po akcji 1005 – miejsce, w którym zdeponowano spalone szczątki ofiar. Za punkt ukrycia dowodów wybrano fragment polskiego okopu wojskowego biegnącego w okolicznym lesie. Szczątki ofiar zalegały w jego wypełnisku w kilku skupiskach na odcinku ponad 33 metrów. Wśród nich nie odnaleziono wartościowych przedmiotów, co sugeruje, że szczątki były jeszcze przebierane i przesiewane po spaleniu.

Dalsze prace

Stosowne analizy zabezpieczonych szczątków ofiar oraz innych dowodów zbrodni i prób ich zatarcia będą trwały przez najbliższe miesiące. Na tym etapie można stwierdzić, że w toku prac nad jeziorem Borówno odnaleziono szczątki co najmniej 150 osób zamordowanych w październiku 1939 roku.

Kontynuacja badań

Śledztwo i interdyscyplinarne badania dotyczące zbrodni pomorskiej 1939 roku oraz akcji 1005 na Pomorzu Gdańskim będą kontynuowane w ramach międzynarodowego projektu naukowego „Archeologia Aktion 1005”.

prok. Tomasz Jankowski – Naczelnik Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi
Polskiemu o/Gdańsk

dr Dawid Kobiałka – Instytut Archeologii, Uniwersytet Łódzki

Projekt finansowany przez Narodowe Centrum Nauki na podstawie umowy nr
UMO-2025/58/E/HS3/00107.

[Poprzedni Strona](#)

Gdańsk

Zbrodnie niemieckie

Komunikat